

Áprilisi játék

---

szemerklő langy eső
szólógn a rét füvére
kölesön vett öröm-éra
fénylik felhőkön át
valahány arany-leső
közhelyes öröme
gurul lapjára fordul
pengő pitypang-virág
vígsgéza-nevetésre
adósságtörlesztésre
kamat-kifizetésre
mód nyílik legalább
a patak partján mordul
ollóját rázogatja
még hátrafelé mászik
pár vén tavalyi rák
ámít a nap még ámít
nyögik ám mit se számít
motyogásuk a csendben
hisz zöldül a világ
a remény zöldje zöldebb
égre néznek a völgyek

a nyújtózkodó tölgyes
karja ölelni tárt
készülnek fészek-tervek
madarak csivitelnek
kis ágakat cipelnek
besegít a család
gőg dagasztja a hímét
a tojó mind szerényebb
asszony-anya-erénye
a csöndesség kivált
a lármás kikeletben
majd a néma telekben
szív-csőr-szó rebbenetlen
összehúzza magát
de most vége a télnek
új konjunktúra éled
újjongják akik élnek
hajladoznak a fák
s a versbe még befér a
vidám kiszera-ména
táncot lejtő tündére
a szép aranyeső

Elszámolásakor

---

ha azt mondanám
az élet elég hosszú
(azt mondanám) ha tényleg elég hosszú
kivárni minden hitvány játék végét
férgék-futkosók csápoló semmiségét
legyőzve röpködő fullánkok mérgét
a júdaskodás vad inflációját
kivárni a becsület új érme-fényét
s minck a bosszú?
ha azt mondanám

A rétegek között

Van aki szeretőt tart,
van aki angóramacskát
s van aki efféle díszek
helyett nyulat tenyészt,
szakmányba disznót hizlal.

A rétegek között más a sikk,
illik haladni a divattal.
Itt átellenben Gögösék
kétszintesre hízták a házuk,
vasárnap megsétáltatják
a Dáciát, lássa mindenki.

Persze ott a gyerek is, az
egyetlen, nem is lesz több
mínek bajlódni többel,
egy is jelzi, férfi az ember.

Hát én hová tartozom?
Se szeretóm, se disznóm,
nem is iparkodom,
hogy házam hízzon,
a bankban csak hitelem
van, nincs letétem,
összes vagyonom a meg-
maradt pár lúdtalpbetétem.

Téli utazás (II.)

Nagyon késő nem lehetett, talán még nyolc óra se volt, de az utcán, a teljes éjszakai sötétségben, már egy lélek se járt. Ritkultak a harci zajok, abbamaradt az ágyúzás. Szörnyen kényelmetlenül éreztem magam, attól tartottam, hogy zörgetésemre felfigyel és elkap egy őrjárat, mielőtt fedél alá jutnék; egyre vadabbul, s elkeseredettebben dörömböltem, de odabenn mintha mindenki megsüketült volna, egy hang nem hallatszott, egy ablak nem nyílt ki. Végre – talán negyed óra, talán fél óra múlva, nem tudtam megítélni, de végtelenül hosszúnak tetsző idő múlva – mégis föl-adta bizalmatlan némaságát a házmester, s kiszólt: ki vagyok, mit akarok? Miután bemutatkoztam neki, mint Rév János unokaöccse, s igazoltam magam azzal is, hogy közöltem vele: a megszállás után szüleim is nagybátyám lakásába költöztek, legyőzte bizalmatlanságát, s beengedett a házba; ott nyomban megtudtam tőle, hogy szüleimet elvitték a nyilasok – vagy ahogyan ő mondta: „még nem jöttek vissza”. Dehát így kellett, így illett ezt mondani, várakozással és vigasztalással, hiszen akkor még minden bizonytalan volt, még lehetett reménykedni az eltűntek hazatérésében.

Jancsi sem jött vissza, akit mint munkaszolgálatost, az ősszel kivittek Németországba; ezt már a lakásban tudtam meg, a megmaradtaktól, az otthon levőktől. Négyen voltak: Jancsi felesége és kislánya, Erzsike; anyám idősebbik öccse, Pista és tizenhét éves fia, Kálmán. Örültünk egymásnak, mint nagy veszedelemből menekültek, szinte ujjongva fogadtak: nem számítottak rá, hogy még látnak valaha. Feleségemmel és kislánnyal december közepén találkoztak utoljára, még az ostrom előtt; akkor már jó ideje visszaköltözött dunakeszi barátainktól az angyalföldi lakásba. Annyit tudtak még, hogy Vera, a nővérem is velük lakik, hamis papirokkal, mint délvidéki menekült.

Rossz sejtelmekkel, szorongással telve indultam el másnap Angyalföldre. A Rákosrendező pályaudvarhoz egészen közel, a Szegedi út és a Tatai út sarkán 1942-ben épült ikerházban laktunk, a Szegedi úti oldalon, szemközt velünk nem voltak házak, elvadult mező terjengett a látóhatárig. Ahogy közeledtem a házhoz, egyre kevésbé tudtam abban reménykedni, hogy a háromnegyed éve tartó bombázások, az ostrom, az utcai harcok közepette épségben maradhatott. A szorongást, a félelmet, a rossz előérzetet szinte lépésről lépésre növelték bennem a romok és a roncsok, a hókupacokba fagyott halottak, a felfordulás, a pusztulás kétségbeejtő képei. Tegnap még, a nagy hazafelé rohanásban, a korai alkotnyatban mindcbből alig láttam valamit; most, a reggeli világosságban, amerre fordultam, körös-körül csak a város sebeit láttam.

A Szegedi út 47-ben, a háromemeletes házban nyoma se volt az életnek. Az első emeleten, lakásunk egyetlen ablakának a helyén hatalmas,

nehézlövedék vagy akna ütötte nyílás tátongott; a lépcsőházban a kapu üvegtábláinak szilánkjai téglá- és maltertörmelékkel keveredtek, néhány lépcsőfok leszakadt, s oldalt, az óvóhely lépcsőház felőli falán ugyanakora rés ásitott, mint az utcai falon. Sérült volt a ház, de az utcáról nézve nem látszott lakhatatlannak. (S későbbi napokban meggyőződhettem róla, hogy sokkal rosszabb állapotú, lebombázott, félig romba dőlt házban is ottmaradtak lakói, ha életveszély nélkül tehettek; hova is mehettek volna?) De itt, ebben a házban senki, semmi se moccan, áradt belőle az üresség, az elhagyottság nyomasztó csendje.

Az ikerház előtt egy idős asszony, nyilván a házmesterné, a járdát söpörte. Kérdésemre – mi történt a szomszédban? – annyit mondott csak: – Ó, ott mindenki meghalt! Aztán, hogy csak bámultam rá szóltanul, magyarázatul még annyit hozzátett: telitalálatot kaptak az óvóhelyen és mind meghaltak! Motyogtam valamit neki feleségemről és kislányomról, s ettől nyomban eszébe jutott: mégsem halt meg mindenki az óvóhelyen, egy asszony és a kisgyereke életben maradt; néhány napig velük voltak, az ikerház óvóhelyén, s amikor itt a környéken a harcok véget értek, hazamentek az asszony szüleihez, akik itt laktak valahol Angyalföldön. Nem, ő nem ismerte azt az asszonyt, nem tudja a nevét.

Ha ő nem is, én tudtam a megmenekültek nevét, tudtam, hogy feleségemről és kislányomról beszél; nem reménység volt ez, hanem bizonyosság, hiszen másik kisgyerekes asszony nem lakott a házban. Jó negyed óra múlva a Visegrádi utcában, apósoméknál egyenest rájuk nyitottam az ajtót. Kati ruháskosárban feküdt a konyhában, Emmi pongyolában, ormótlan férficipővel a lábán ült mellette. Alig ismertem rá; ha az utcán találkoznánk, bizonyára elmegyek mellette, annyira megváltozott: megviselt volt, elnyúzott, csontig soványodott, s végtelenül szomorú volt, arcán semmi jele a túlélés örömeinek. Amikor Kati fölé hajoltam, hogy karomba vegyem, figyelmeztetett: vigyázzak, Kati megsebesült, kötés van rajta! S aztán elmondta, mi történt velük, mi történt január 9-én a Szege di úti házban.

Az ősszel, amikor már annyira gyakoriak voltak a berepülések, a bombázások, hogy már légiriadót se jeleztek, a házbéliek, szám szerint huszonegyen, csakúgy mint a városban mindenki, az óvóhelyre költöztek. Fekvőhelyeket hordtak le a pince nagyobbik felét elfoglaló nagy hodályba, ládákban, bőröndökben odavitték a mentenivalókat, élelmiszert, ruhaneműt; fűtésre, főzésre beállítottak egy csikótűzhelyet. Feleségem Verával és Katival december elején költözött le, alvóhelynek a rekamié betétjét és a kislány járókáját vitték magukkal, s természetesen levitték minden élelmüket, s teljes ruhatárukat. Január 9-én délben, két nappal Kati első születésnapja előtt, Emmi az óvóhelyen kívül a pincében mosott, amikor – úgy mondta – hirtelen rettenetes süvöltés, szélvihar támadt, az óvóhely fala kidőlt, sűrű, fojtogató füst gomolygott, a petróleumvilágítás kialudt. Az átláthatatlan füstben bement az óvóhelyre, hallotta Kati sírását, így talált rá: melléről egy forró vasdarabot – talán a lövedék repeszét, talán a szétvetett kályha darabját – dobott le, s kitámaszkodott vele az udvarra. Kati fuldokolt, tele volt a szája, torka a robbanás közben bechullott faltörmelékkel; Emmi az ujjával úgy-ahogy kikötözte belőle, mellére vette a kicsit (napjában egyszer szoptatta még), aztán összecsett. Ajultan feküdt egy ideig az udvaron, füst- és gázmérgezten, mellén

Katival, amíg rá nem találtak az ikerházban lakók. Tőlük tudta meg, hogy az óvóhelyen mindenki meghalt, Kati nyilván azért menekült meg, mert az alacsony fekvőhelyen nem érte légnomás. A gránát nem az utca felől, ahol meg volt erősítve, hanem a lépcsőházon keresztül oldalt találta el az óvóhelyet. Vera is ottmaradt.

Katit a rácsott vasdarab megsebesítette; sérülése szerencsére nem volt súlyos, annak köszönhetően, hogy anyja a pince nyirkossága ellen nyolc takaróval védte. Emmi, amint magához tért, vinni akarta a Róbert Károly körúton, az elmeógyógyintézetben berendezett kötözőhelyre, s akkor vette észre, hogy a mentés közben elvesztette a cipőjét. A szomszédoktól kapott egy férfisarcipőt, azt spárgával ügyel-bajjal a lábára erősítette, így botladozva, még mindig a rosszullettel küszködve vitte el a kórházba, s kötöztette be a kislányt; az óvóhelyre visszaérve megint elájult. Eszméletlenségéből éjjel arra ébredt, hogy az óvóhely lakói bőrröndjeikkel felszerelve, menetkészen várakoznak: a mi óvóhelyünk ugyanis este kigyulladt – a lappangó tűz akkor érte el a világításra tárolt petróleumot –, s attól kellett tartani, hogy a tűz a másik házra is áterjed. Aztán váratlanul kialudt a tűz – másnap tudták meg, hogy éjjel az oroszok elfoglalták a házat, s a tüzet eloltották, de az óvóhely feketére égett már, amit a robbanás meghagyott, a lángok elpusztították. A ruha, az élelem elégett, feleségemen az egyszál pongyola, Katin az elrongyolt, megégett kis göncök – ez maradt mindenük, mindenünk. Apósomékhöz, noha közel laktak, nem juthattak el – aznap megállt fölöttük a front, éjjel-nappal tartó tűzbe, sztálingrádi méretű harcok közepébe kerültek, s éltek – vegetáltak – benne tíz napig.

A jó szomszédok naponta egy szelet zsíros kenyeret adtak kettejüknek, azt is reszkető kézzel; annak a nagyobbik felét Kati kapta, s naponta egyszer szopott is, anyja szédelgett az éhségtől. Így ment ez egy hétig, akkor megérkezett végre és megközelíthetővé vált az orosz tábori konyha, onnan kaptak naponta egy-egy csajka, krumplival dúsított káposztalevest, nem éheztek már annyira. Tíz nap múlva elültek a környéken a harcok, megszűnt az aknatűz, s akkor otthagyták ideiglenes menedéküket. Anyósom, ahogy meglátta őket, sírva fakadt: – Olyan vagy, mint egy koldusasszony!

Szülcím eltűntek, testvérem meghalt, de feleségem, kislányom megmenekült – mégis csak maradt az életnek értelme. Azt láttam most a leg-sürgősebbnek, hogy elvigyem őket a romok közül, az éhségből, az át-élt szörnyűségekre emlékeztető környezetből. Ha nem köteleztem volna is el magamat, hogy visszamegyek Debrecenbe, akkor se tehettem volna mást. Keserves volt nagyon, hogy továbbra is lehetetlen ruhadarabjaimat kellett viselnem, hiába reménykedtem Debrecenben abban, hogy íthon majd előveszem holmimat, elégett mindenem, egy zsebkendőm, egy pár zoknim nem maradt, csak arra számíthattam, hogy újságírói fizetésemből majd apránként felöltözöm.

Mindenekelőtt azonban kötelességeimet kellett teljesítenem: kézbesíteni a Debrecenben rámbízott leveleket, s közben megkeresni minél több rokonomat, barátomat. Mindennap reggeltől délutánig jártam a várost, minden címzettet lelkiismeretesen megkerestem: kit megtaláltam, kit nem. Lassan ment a kézbesítés, mert sehol se érték be a levél átvételével, mindenütt leültettek, hosszú szóbeli beszámolókat kellett tartanom. Elmentem

a szociáldemokrata párt központjába, ott többek közt *Bán Antallal* és *Száva Istvánnal* beszéltem; főként arról faggattak, hogyan értük el, hogy a *Népszava* Debrecenben megjelenjék. Láthatóan nem tetszett nekik a dolog, saját illetékességük megsértését látták benne. Néhány barátomat is, köztük *Darvas Jóskát*, megtaláltam, *Földeákot*, *Vaad Ferit* viszont nem is kerestem, nagyon messze laktak Angyalföldtől.

Ha a pesti oldal felszabadult, s némileg éledezett is már, Budapest frontváros volt; dörögtek az ágyúk – apósoméki szomszédságában, a Váci úti Schlick-grundon is állt egy üteg –, géppuskasorozatok kattogása hallatszott, s becsapódások dörgeje a budai oldalról. Járkálásaim közben napjában egyszer vagy kétszer láthattam a túlparti német állásokat bombázó szovjet repülőket; a Kálvin térről egyszer végignézttem egy szovjet és egy német vadászrepülő párbaját. Reggelenként, mikor a városba indultam, a Váci úton hóköpenyes, géppisztolyos katonák rajaival találkoztam, a Duna felé mentek, a Margitsziget felé, ahol még mindig voltak harcoló német csapatok. A debreceni békés idillből visszacsöppentem a háborúba; szívesebben ültem volna már a szerkesztőségi íróasztalnál.

Egy hétig maradtam Pesten; közben elkezdődött már az éhező pestiek menekülése a romok közül a viszonylag jól ellátott Alföldre, a legtöbben Debrecenbe igyekeztek. Mentek magányosan és csapatostul, szánkokra rakott motyójukkal, s természetesen gyalog. A kemény télben a hosszú gyalogútra a sebesült Kati miatt elsősorban, de saját gyatra öltözésünk miatt se vállalkozhattunk: Emminek sikerült ugyan jó pénzért egy pár félcipőt szerezni, de az nem száz kilométeres gyalogtúrára készült. Az én szándálom se tartott volna ki Szolnokig – arról nem is beszélve, hogy már Pestre jövet lefagyott benne a jobb lábam egyik ujja. Úgy hallottuk azonban – nem tudom honnan, kitől –, hogy a kőbányai állomásról majdnem minden nap tehervonatot indítanak Szolnokra. Azzal kellett próbálkoznunk.

Úgy gondoltuk, ha végig vonattal megyünk – Szolnokig teherrel, onnan pedig a már rendszeresen közlekedő személyvonattal –, három nap alatt Debrecenbe érünk. Három napra készített tehát Emmi ennivalót, négy személyre, mert Pista, az öccse váratlanul bejelentette, hogy ő is velünk jön. Egy befőttesüvegbe rántást készített, hogy útközben levest főzön belőle Katinak zöld felesborsóból – ez volt a család fő-, úgyszólván egyetlen tápláléka, ebből főzték a levest és a főzeléket, ebből sürotték a kenyeret – pogácsákat sütött, annyit, amennyit három napra elegendőnek tartott. Február 5-én reggel, jókora havazásban, kimentünk a kőbányai állomásra. Katit az anyósom ajándékozta párnákkal kibélelt ruháskosárban vittük magunkkal. Az állomás szűk kis várótermében talán nyolcan-tízen is várakoztak a reménybeli vonatra, néhányan már tegnap óta. Délben Emmi a rántásosüveggel és egy lábassal elment a legközelebbi házba, hogy megfőzze a kislány levesét; barátságosan fogadták, s ha jól emlékszem egy darab kenyeret is küldtek Katinak. Délután, amikor már bizonyosnak látszott, hogy nem lesz aznap vonat, meglátogattuk a közelben lakó *Vaad Feri*ket; kölcsönösen nagy volt az öröm, hogy ép-ségben találtuk egymást. Nem is engedtek visszamenni az állomásra, náluk aludtunk; reggel Mária lelkünkre kötötte, hogy ha nem tudunk aznap sem elutazni, estére megint aludjunk náluk.

Nem éltünk a meghívással nem akartunk terhükre lenni; pedig nem indultunk el sem aznap, se másnap. Időnként bejött a váróterembe egy szovjet katona, „kicsi robotra” hívta a férfiakat, azzal az ígérettel, hogy nemsokára indul a vonat. A kicsi robot valóban abból állt, hogy vagonokba rakodtunk sérült és ép motorokat, gépalkatrészeket –, de a vonat csak nem állt össze. Harmadnap estére elfogyott a borsó, csak Kati rántásából maradt valamennyi; a negyedik napon Emmi elindult koldulni, s nem is járt eredménytelenül: egy napra való kenyeret szedett össze. Nagyon kínosan éreztük már magunkat, mégsem akartunk visszafordulni, hittük, hogy az a vonat mégiscsak elindul egyszer. Az ötödik napon – február 10-én – indult el; beköltözhattünk végre egy csukott teherkocsiba.

Most már minden egyszerűnek látszott: ma Szolnokra érkezünk, s holnap – mivel ebben a hónapban páratlan napokon megy Szolnokról a vonat – Debrecenben leszünk. Vonatunk azonban kissé lassúnak bizonyult: jóval többet álltunk, mint haladtunk. Még az volt a szerencsénk, hogy hosszás vesztegeléseink közben többször is megállt mellettünk egy-egy szovjet katonavonat: most már a katonáktól kértünk és kaptunk kenyeret. Két éjszakát töltötünk a vagonban, Szolnokra harmadnap délután érkeztünk; ilyen hosszú lett az a száz kilométer. Szolnokon egy kisgyerekes család, a kis szerencsenné maszatolódott Katit látva, vendégül látott bennünket vacsorára, s éjszakai szállásra.

Reggel korán az állomáson voltunk, de nagy ijedelmünkre már akkor hatalmas tömeget és zsúfolt vonatot találtunk. Kétségbeesetten ácsorogtunk; az még valahogy lehetségesnek látszott, hogy a férfiak egy útközö-re vagy lépcsőre felkapaszkodjanak, de Emminek a gyerekekkel semmi esélye nem volt a felszállásra. S ahogy állunk tanakodva és tanácstalanul, hallom, hogy a nevünket kiabálják: – Emmi, Laci! Pista, a nagybátyám kiabált az egyik kocsí csodálatosan üres peronjáról. Nos, kiderült, hogy ő is elindult Kálmánnal Debrecenbe, s útközben – első világháborús, hosszú hadifogságában szerzett orosz nyelvtudását kamatoztatva –, bevágódott szovjet gárdatisztek mellé tolmácsnak. Velük utazott most – s megkérte a vagonparancsnokot, hogy engedjen bennünket is az ő kocsijukba. A határozat gyorsan megszületett: az asszony a kicsivel beszállhat, a férfiak utazzanak úgy ahogy tudnak. Egy ideig a lépcsőn lógtam, később sikerült begyűrnom magam a peronra, a zsúfoltságban, s hidegben azzal vigasztalódtam, hogy az asszony és a gyerek legalább kényelmesen utazik.

Késő este – kilenckor, tízkor, óra hiányában nem tudtam, mikor – megérkeztünk; még nem Debrecenbe, csak a debreceni állomásra. Éjszaka a váróteremben kuporogtunk, csak 14-én reggel, a kijárási tilalom lejárta után, indulásunk után kilenc nappal, mehettünk be a városba.

Indulás

Mit gyerek álmodik,
felnőtt csend takarja.
Kamaszlét vackait
leli meg tagadva.

Lépcsőház-xilofón:
leányok bokája –
mosoly fut a falon.
Ne fordulj utána.

Déli part

De mi ez a sárga, akácnál
közönségesebb s minden
balkáni méznél édesebb
kehely? Miféle parfüm ez?
Makacs, magához húz,
magához ez a jó
bókor, kicsi cigányleány.

Boldogság

Ébren, meztelenül.
Sötétlő havazásból
kel föl a megterített
asztal, az egyre üresebb.
Hallgatás cseng, akár a szó;
az óvóhely pokrócai
közt nevetgélünk, dél van.
Estére meghalunk.

Tünet

Itt kerékpároznak,
előttem vágtat valaki.
Szememben a szél könnyei.
Száguldva állok itt.

Reggeli kérdés

Belőlem fakadva födi el állam,
testemben él sereg idegen szándék;
akarjam-e, hogy halálom után még
nőjön, nélkülem nőjön a szakállam?

Kamasz

---

nincstelen tékozló

Szerelem

---

ahogy a szél meglebbenti a függönyt:
nem a függöny, nem a szél. A lebbenés

Hommage

áldassék és tiszteltessék
az állvány, amit elbontanak
a megépült építmény körül, áldassék
és tiszteltessék a gyógyulás után
eldobott bot, leoldozott kötés

Quasi una novella

Az öregedő test, kipihenendő
a szexus hadijátékait: a volt
férfi elkeblesedik, a volt asszony
szakállat ereszt, addig is,
amíg csak végképp meg nem oldódik
a köldökök rettenetes csomója.
Az egész talán nem is egyéb,
mint egy megkönnyebbült sóhaj
kezdeté.

Törökdezsői triptichon

(Kordokumentum-kedvelő művészetszichológusoknak ajánlom)

Hetven-valahányban, még a kezdetén az évtizednek, egy gyanútlan nyárcleji délelőtt a Tisza hátán macskatetem úszott lefelé. Alatta hallgatott a mély. És néma volt a pizsokszőke felszín, szerencséjére a mélynek.

Ugyanekkor eltűnt oktogoni, kétszintes műteremlakásából Török Dezső grafikus és könnyűbávar.

A két esemény közt alapos oksági egymásrautaltság láthatatlan kötelzetét pengette az épp időszerű szél, amelynek javára fordulását T. D. nem remélhette kivárni. A F fiatal Művészek Klubjának, a Fészeknek és más, baglyokkal virágzó kuckóknak absztinens, de önnön örökkön szédelgő szellemétől mindig gyulladt tekintetű öreg kamasza, több közkívánt ifjú színészno egykori hűséges férje, T. D. tehát – ez idő tájt satuban volt. Fantáziája időnek előtte szaladt meg. Kitalálta ugyanis a kisvállalkozást. Maradhatott volna pedig vesztig a vékony fenekén, mígnem illetlen magánötletét majdan legalizálja az országos startjel, hiszen az a rézkarc-sokszorosító üzem T.-nek igazán nem zsiros kenyérre kellett. Persze, szerette a pénzt. És érzelmeiből miért lett volna viszonzatlan épp ez? T. D.-t szerették a nők – mert sokuknak jutott belőle –, balkánias göndörségéért is bizonyára, arca kreol metszetéért, és amiért például a fényképészekért annyira odavannak: a közvetett maradandóság egy morzsájának árnyékaért. T.-nek kegyosztó szokása volt, hogy karcai sarkába versikefélét vetett valakik „nevére”. Megjegyeztem egyetlen ilyen kétsorosát. Épp a legkedvesebbtől ihlettetet.

„Mert a Berti szép magas lány
kicsi feje van és mindig mosolyog.”

A kép, nem egymagában, ma is Töviskeinél függ, a valamiért szintúgy színésznőkre szakosodott, akkortájt olimpiai válogatott csatár sokat megélt falán, rajta az éppen táncra mozdult múzsa, akinek modelltestét azóta túlélte a rigmus. Függenek számosan még törökdezsők fővárosszerte, hiszen T. D.-t a férfivilágban is szerették, nős állapotában ugyanis T. D. tökéletes ártatlansággal volt ártalmatlan mások érdekére nézvést; folytatásos monogámiája, azaz házasságai egy-egy váltásnyi szünete pedig legfeljebb arra volt elég, hogy olyankor mindenkihez a világon egyszerre lehessen hűséges. Aztán nagyvonalú volt. Tehette, persze – kisebb-nagyobb szériákban sűrűn piacra vetett mives városképgrafikai valamennyi jobb közintézmény folyosófalain tették a tanúságot: hetven-valahányban csupa jobb közintézmény volt a T. D. metsző szerszámaitól keresztbe-kasul ábrázolt Budapesten. Eltűntek mára ezek a jellegzetes panorámák, amelyeknek tömegesebb szaporítását, a tanyabokrokig menő országos terjesztését, végül is a piaci hozamuk elosztását T. megkísérelte ésszerűen központosítani a maga egyetlen személyében. Ügyvédje garantálta, hogy két évnél egy perccel sem kap többet. T. azonban nyügös volt és telhetetlen. Ügy döntött, hogy *odabenn* az első percbé belepusztul. És ezt hinni kellett, mert tudtuk,

hogy ismeri már, amitől fél. Hisztériás klausztofóbiájára valamikor egy cella ébresztette rá. Mert ilyesmit is elmesélt.

Hogy aztán *elmesélt-e* valóban vagy *csak* mesélt: ez sok mindenről most már aligha derül ki. Talán jobb is. T. ajándékainak – amiért annyira kedveltük – egyik fajtája volt a lenyűgöző szóbeliség, ugyanúgy önmaga egyidejűleg sarkaitig tárt és mégis misztikus alkotó lényegének része, mint a szanaszéjjel osztogatott grafikák. No, nem a fővárosi tájak.

Az igaziak. Az egyediek.

Ezekből van nekem az alábbi három, sajátosság törökdezsős kivitelezésben, azaz sóderformában, ahogy ma mondanánk. Akkor közönségesen duma volt a műfaj neve. Ez is hagyaték, egy magnón. S mielőtt a történetet befejezném, ahol tudomásom véget ér, még megvallom, hogy lassan tizenöt éve fogalmam sincs: létezik-e, létezett-e valóságos műmivoltában akárcsak egyik is...

I.

MEGHALT AZ UTOLSÓ ÓRIÁS

Majdnem minden feleségem fényképeit láttad. Azt is észrevehetted, hogy az egyformákat szeretem. Itt a mostani. Legyen nyaka. Nem bírom, ha nincs nyaka egy nőnek, mert akkor a feje nem kicsi és akkor a melle meg a feneké sem nagy és legyen neki nagy mell, nagy feneké. Ez nem szex és nem esztétika, illetve szex és esztétika is. De inkább világnézet. Az ilyesmiben sem szeretem a korszerűtlent.

Namost, van az Adriai-tengerpart. Az adriai. Fekszik ott egy ilyen nő, a jó nagy fenekével néz felénk a képből, féloldalt van, olyan tiszteres élet-nagyságban. Vagy tizenötösben. Nagyon nagy. Hát, fekszik ott. A csípője meg a feneké árnyékot vet az előtérre, aholis nagyon sokan vannak. De picik. Amekkora egy ember.

Áll egy kocsí. Azt hiszem Volkswagen, de, igen, Volkswagen, három pasas van benne, nem néznek schová, vagyis előrenéznek, egyforma három pasas keménykalapban. Gyanítom, hogy pisztoly is van náluk. És a kocsiból kilóg egy meztelen pasas, úgy, hogy az alsóteste benn van még, és meghalt. És a nőtől mifelénk lépcsőzetesen lefelé, ugyanabban a pózban fekszenek még ketten-hárman. Áll a kocsí.

Namost, vannak még a katonák, történelyszíjakkal, nem különösebben igaztadják magukat, nézik, hogy mi van.

A nő feneké árnyékában ott van egy pár. Csókolóznak. Meg még sokan vannak. A nő fekket tőlük, valószínű, nem is tudnak róla, azt hiszik, egy fenék alakú szikla.

Az egész test közelről nem is belátható, csak sejtik, hogy valami furcsa van. Mert a tengerpart úgy általában nem ilyen. Különbö a tengerpart, az tengerpart... a hegy, az más. Ott is változik valami és ígérkezik valami izgalom, ha más nem, hát hogy felfelé kell menni, de az ugyanannak a dolognak csak a folytatása. Azonosság az unalmasságig. A valami mindig ott történik, ahol a víz a száraztal találkozik, mert tíz méterre az már nem is part, az már szárazföld, de meddig van a part? Hát, ahol a nő fekszik. Pontosan a parton fekszik.

Állatok is jönnek.

Áll egy kifejezéstelen arcú figura és nagyon szomorúan hegedül. Vannak páran előtte kottával. Énekelnek, siratják a nőt, aki fekszik a nagy seggével. Sajnálják.

Jön haza a feleségem, aki most van, odaáll mögém, nézi a képet, aztán sokára azt kérdezi: „Gulliver?”

Érzelem nélkül téptem össze. Ja, a képet.

2.

HIENNA

Az az egész Johanna, az egy borzalmas félrcértés. Zseniálisakat írt az Anouilh meg a Shaw, de azok nem Johannák, ott valami fiú van, rövid haj, fenék semmi. Meg minden.

Most nézd meg, milyen nők maradtak fenn a történelemben. Na jó, az Angliai Erzsébet, de az öröklés. Aki saját magától érte el, hogy ismerik, az mind egy szálig jó nő volt, hosszú hajjal. És seggel. Nyilván. Hát mitől maradjon meg?

A nő, az nem katona, a nő szül, és az egész történelem belőle jön ki... Lehet, hogy ez nem valami marxista, de ez a Johanna-ügy, ez szex. Erre jöttem rá. Azok a katonák mentek a segge után. Mi az, hogy isteni szózat, meg minden. Mikor bejött hozzánk a kantineba akármilyen pattanásos parasztlány, fél év után elkövették volna érte a BTK 243-at. Nem szólva, amikor ültem.

Namost, itt van az a középkor, azt a csomó pasast nem két évre hívták be. Namost ki után menjen a sereg? Ez nem vicc. Mindegy, hogy az a csaj örült, de volt vagy tizenhét éves, egy ilyen fölül a lóra és elkezd menni... Semmi rövid haj.

Most elkezdtem csinálni a Johannát. Ilyen hosszúkás, fekvő kép, a bal szélén van a máglya és jobbra a tömeg a keretig, minthogyha a Johannából folyóan ki. De semmi köze hozzá, az egész külön egység. És a Johanna egyszerűen nem látszott. Megcsinálhattam volna, hogy egész külön van a máglya. Illetve nem csinálhattam volna meg. Szóval, a Johanna nem volt nagyobb a többiekénél.

Viszont odatettem a tömegbe a Jézust. Ott a helye. Úgy állt csak, nem csinált semmit. Szépen lógott rajta a kereszt, és rákönyökölt egy meztelen nőre, akinek mindegy volt. Most már ettől ott se volt a Johanna.

De ott voltak a tömegben az angol urak. Nyakkendő, komoly pofa, ide-oda nézegettek. Volt egy srác, az ilyen omegás volt, gitárral, de nem érdekes.

Elkezdtem rajzolni a kutyákat. Farkaskutyák voltak, ebből már látszott, hogy itt nem vacsorát sütnék, de hogy kit sütnék, az még mindig nem volt sehol.

Na, aztán akkor a Johannát levetkőztettem, úgy, hogy a selyemharisnyát rajta hagytam. Namost aztán sült. És meg volt indokolva az Omega meg az angolok, meg a kutyák. De kutyák már nem voltak. Mert azok már hiénák voltak. Na nem, semmi ilyen, hogy dög meg sült hús. Egyszerűen kellett valami szép a tömegbe. És a foltoshiéna, az nagyon szép. Van egy papírod?

Így jön a gömbölyű feje, hegyes kis orra van és följön a szája. Itt vannak ilyen kis bőrredők, innen kezdődik az, hogy folt. És a szemétől az orráig mindig sötétebb. Úgy egybe van a feje. A világ legszebb fejű állata. *Ekkora* szem van. Minden szemben vannak fénypontok, hát a hiénáéban nincs. Egyszerűen nem fénylik. Egy nagy bársonyos folt van, kedélyes folt, mert a felső ínye mindig kilátszik, és az egész folyton vigyorog. És menet közben is olyan, mintha folyton ülne. Mert az egész hiéna hátrafelé lejt, olyan, mintha állandóan kakálna és ettől boldog.

És az angol urak semmit sem szólnak hozzá. Nincs közük hozzá. Az angolok teszik a dolgukat. A hiénák várnak a sorukra. És a Johanna ott ég, és ez borzasztó, hogyha egy jó nőt elégetnek...

Itt mégis csak a hiénakon múlik, azt hiszem, mégis csak. Át kellene őket értékelni, gyönyörű fejük van; és a Jeanne d'Arc nekem legyen meztelen. És legyen rajta selyemharisnya. És a történelem az osztályharcok története. És lássam, hogy a Johannán van mit megsütni, és én mozgósítom magam a szabadságharcra.

3.

ELÚSZIK A FAL

Rendeltek egy tárgyalóterembe egy falképet, valami külkereskedelmi dolog volt, legyen rajta üzletkötés, hogy a külföldieknek megjöjjön a kedve tárgyalni. Namost, tudod, hogy ez hogy van, ez a hasznosság, hogy az ilyen frízeken a pasas üti a kalapácsot vagy az üllöt üti, csak lehessen rajta látni, hogy ez egy olyan gyár és hogy ezt a művészet is tudja róla.

Na, odaraktam a Vasco da Gamát, rég készen volt bennem, csak nem tudtam vele mit kezdeni, most elővettem, az egy nagy ember volt. Persze, a kikötőben állt, hajót is szeretek rajzolni, mindent, ami víz, vagy benne van: ott volt a hajó, minden, ami belefér, aztán ott cserberéltek mindenfélét, és a Vasco da Gamának nagyon tetszettek az üzletelések, ő is külföldi. Oda volt rakva.

Fametszetre vettem az egészet, de középen ott színek voltak, csináltam egy olyan órafélt – akinek óra annak óra, akinek iránytű: iránytű. Mindenesetre domború volt és gömbölyű. És színes volt, és ettől még jobban kijött a víz. Mert hullámok voltak, és ez az egész úszott.

Elvittem F. elvtársnak, aki az ilyesmit jóváhagyja. De azt még nem mondtam, hogy az egész nekem nagyon tetszett. Szóval, az illető nézi és soká egy bűdös szót nem szól, és egyszerre érzem, hogy megértem a pasast és hogy most mindjárt fog valamit mondani és hogy az rövid lesz, és én nem fogok tudni vitatkozni vele, mert már elkezdtem megérteni és tudom, hogy most szarban van.

Azt mondja: – Na, mi van, elúszik a fal? – és teljesen úgy éreztem, mint-hogyha én is ugyanott olvastam volna valami ilyesmit, és hát most tényleg mit mondjon. És tényleg, hát legalább érezhetem, hogy olvas.

De én meg dolgoztam.

– Idefigyeljen. És ha ténén van rajta, akkor *elmászik* a fal? És ha autó van rajta, akkor *elrobog* a fal? És ha táj van rajta, akkor *elfújja a szél* a falat? Vagy mi?

Nem? Van valami ilyen, hogy az élet a legfőbb iskola, vagy ilyesmi. Tudod, hogy félévet végeztem a főiskolán, amíg ki nem vágott a Rákosi öccse személyesen. Akkor az volt az igazgató. Mindegy. Ez az élet.

Fél év főiskola, most fél évig dolgoztam hiába, fél év élet – az már még egy félév főiskola.

Tulajdonképpen meg is voltam fizetve.

És akkor, hetven-valahányban, egy gyanútlan nyár eleji délelőtt a macskatetem a Tiszán átlépte a magyar–jugoszláv folyami határt. T. D., az amatőr könnyűbúvár, amúgy egy szál gatyában, kikapasztalta, hogy hol a part, amely már szárazföld, és akkor kibújt a macska alól és kiköpte a lélegzőpipát.

Béke a legendájával, amelyet itt felejtett.

Rezervátum

A jaidokló lámpafény lovagoló indiánokká
igézte a konyhában kiterítgetett ruhákat Friss
illatuk a préri fű- s szélszaga volt estelente
köztük lobogott vágatott a gyermek árnyéka is
Később már a hétfők-keddek rezervátumába kény-
szerítetten szinte mosolyogva fogadta a hitté-
rítőket is akik kenetes szavaikkal hirdették a
civilizációt a fénylő antenna-feszületek alatt
Közben a törzs is családdá fogyatkozott lassan
Kékes templom-félhomályú szobában nézik mostan
áhitattal az újkori Szegények Bibliáját S csak
ha zúgásra riadnak fel akkor vélik: távoli fű-
susogást vagy szélzizegést hallanak valahonnan

MÁZIK ISTVÁN

Az ablaknál gubbadsz...

Apámnak

Az ablaknál gubbadsz a széken;
mormolsz csöndesen nyers fohászt,
szél motoz a kicsiny üveglapon,
válladra száll a délután.
Homlokod hómező,
tengerszem a szemed:
elmerül benne az alkony.
S még ki sem nyitom az ajtót,
széteszlik hangom az est
akváriumában... és megadom magam
apám, életednek.

Hasonlat I

Vagyunk,
mint lombhullás után
az erdők fáit:
sokan
és magányosan.
Fölemelt karjaink
szelet se fognak,
nehogy
kidőljön
a törzs.

Árvaság

Íme a folyópart
nyáron meztelenül:
hajukat hullajtják
a kitépott füzek,
s csak kering fölöttük
a riadt madársereg.

Szárnyak nehezülnek,
testek súlyosodnak,
de égi madarak
alá sosem szállnak,
inkább
halálba
zuhannak.

Kedvcsináló

Gyurcsó Istvánnak

Törött tü-
körben,
jaj,
hányféle arcot
látsz,
te töretlen
harcos.

Szólj,
szétszórt szavainkat
merre csipegeted?
Riadt nyájunk,
mondd,
megtérül-e újra?

Csak még egyszer
hozd el hozzánk
mesebeli
gombostüid,
hadd pukkasszuk
a felfújott hólyagokat,
s kacagjunk
a fapofák
helyett.